

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА-ХОРЕМЕЙСТЕРА В ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Шумська Л.Ю.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

У статті розглядаються педагогічні умови формування професіоналізму майбутнього викладача-хормейстера в процесі магістерської підготовки на факультетах мистецтв. Концептуальним аспектом оновлення змісту магістерських програм диригентсько-хорової підготовки має стати системний чинник, що ґрунтується на засадах прогресивних філософських, психологічних та педагогічних ідей, принципів і технологічних підходів. Професіоналізм майбутнього викладача-хормейстера розглядається як складноструктурована система гетерогенно-синергетичного характеру, яка включає: компетентність, суб'єктність, аксіологічність.

Ключові слова: професіоналізм викладача-хормейстера, педагогічні умови, компетентність, суб'єктність, аксіологічність.

Постановка проблеми. Інтеграція України до європейського співтовариства все більше впливає на усі сфери життя нашої держави, включаючи галузь вищої освіти. Приєднання до Болонського процесу стало детермінуючим чинником процесів модернізації структурно-змістовних засад вищої освіти, що відбивається, насамперед, на законодавчому рівні. В умовах дворівневої системи вищої освіти набувають особливої значущості магістерські програми, які потребують нових підходів до процесу професійної підготовки. В новому законі України «Про вищу освіту» наголошується: «Другий (магістерський) рівень вищої освіти ... передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [1]. Разом із тим, у ході підготовки магістрів, ключовими аспектами має стати не тільки розвиток фахових компетентностей, але й формування високо духовної, творчо мислячої і ціннісно зорієнтованої особистості, здатної до осмисленого і діяльнісного ставлення до своєї майбутньої професії.

Актуальність. У контексті вирішення вказаних завдань вищої освіти вбачається необхідним удосконалення системи підготовки магістрів з музичного мистецтва зі спеціалізацією «Хоровий диригент», а саме: переформування парадигми спеціальної диригентсько-хорової підготовки зі знаннево-орієнтованої на особистісну професійно-орієнтовану, де метою навчання має виступати сформованість комплексу компонентів професіоналізму майбутнього викладача-хормейстера. Необхідність доведення засобів формування професіоналізму майбутнього викладача-хормейстера з позицій

системного підходу і складає актуальність даного дослідження.

Метою статті є розгляд педагогічних умов, впровадження яких в програму магістерської підготовки майбутнього викладача-хормейстера стане засобом формування його професіоналізму, як системи, на засадах прогресивних філософських, психологічних та педагогічних ідей, принципів і технологічних підходів.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій свідчить про те, що проблему становлення викладацького та виконавського професіоналізму музикантів досліджували вітчизняні науковці, а саме: О. Бенч, А. Козир, А. Лащенко, А. Мартинюк, О. Олексюк, О. Ростовський, Т. Пляченко, А. Растрігіна, Ю Пучко-Колесник, О. Рудницька, Н. Селезнева, О. Щолокова та інші. Разом із тим, проблема формування професіоналізму викладача-хормейстера в у процесі магістерської підготовки на факультетах мистецтв класичних університетів ще не має висвітлення в сучасній науковій літературі, що уможливило її дослідження на засадах диригентсько-хорової педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан розвитку музичного мистецтва в Україні свідчить про відновлення суспільного інтересу до хорового виконавства, як на рівні професійної його складової так і в навчально-виховній царині. Саме навчання та виховання засобами хорового мистецтва стають вагомим компонентом загальному музичної освіти дітей та молоді, а також дієвим чинником музичного просвітництва, і провідна роль у даному процесі відводиться особистості викладача-хормейстера. Саме тому набуває особливої актуальності проблема формування професіоналізму майбутніх викладачів-хормейстерів у процесі магістерської підготовки.

Термін «...професіонал трактується як суб'єкт професійної діяльності; індивід, який

задовільно (тобто, з позитивним результатом) виконує завдання певного виду соціокультурної практики і внаслідок цього отримує від даної діяльності засоби до існування. Для характеристики професіонала суттєві три моменти: а) об'єктивна соціокультурна визнаність, важливість певної персональної активності; б) відповідність між завданнями того чи іншого виду діяльності та особистісними властивостями суб'єкту дій; в) потреби та мотивація діяльності, які забезпечують існування людини.

З цих положень виводиться дефініція поняття «професіоналізму». Під цим словом розуміється комплекс особистісних властивостей суб'єкта дій, який визначається соціокультурними функціями (завданнями) і типовими умовами здійснення даного виду діяльності. ... Отже, професіоналізм як комплекс особистісних властивостей є тою необхідною якістю людини, що дозволяє їй досягти позитивних результатів у певному виді культурної практики» [5, с. 6].

Професіоналізм майбутнього викладача-хормейстера розглядається нами з позицій системного підходу як складноструктурована система гетерогенно-синергетичного характеру, що включає наступні базові компоненти: компетентність, суб'єктність, аксіологічність.

Компетентність майбутнього викладача-хормейстера передбачає оволодіння операційною складовою професії, спрямованою на отримання необхідного результату діяльності. Це, насамперед, ґрунтовні знання історії та теорії хорового мистецтва з виокремленням вокально-методичних та художньо-стильових категорій; уміння художньо-доцільного мануального відтворення змістовної сутності хорових творів; навички репетиційного і концертного управління навчальним хоровим колективом; володіння педагогічними технологіями в диригентсько-хоровому навчальному процесі.

Суб'єктність майбутнього викладача-хормейстера відповідає регуляційним чинникам особистісного професіоналізму і включає: здатність до цілепокладання та перспективного прогнозування в умовах керування навчальним хором та викладанні хорових дисциплін; творчу активність та креативність у галузях аудиторного та концертного хорового виконавства та диригентсько-хорової педагогіки; рефлексивність, як здатність до пізнання механізмів власного хорового мислення і діяльності та усвідомлення потреб їх мобільної адаптації до змін в сучасному мистецькому і педагогічному середовищі; відповідальність, самостійність і вольова позиція по відношенню до завдань здійснення концертно-просвітницької діяльності учнівського (студентського) хору та організації навчальної діяльності у ході викладання диригентсько-хорових дисциплін.

Аксіологічність майбутнього викладача-хормейстера відповідає ціннісно-мотивацій-

ним характеристикам професіоналізму і передбачає: сформованість духовних ідеалів на матеріалі високо художніх зразків класичного світового хорового мистецтва, церковних та народних хорових піснеспівів; визначеність системи цінностей в галузі диригентсько-хорового виконавства та педагогіки на основі вивчення та аналізу професійної діяльності видатних хорових диригентів та педагогів, осягнення та співставлення видатних явищ і процесів, що регулюють розвиток національного і світового хорового мистецтва.

Ефективним засобом вирішення проблеми формування професіоналізму майбутнього викладача-хормейстера ми пропонуємо впровадження в процес магістерської диригентсько-хорової підготовки спеціальних педагогічних умов на засадах прогресивних філософських, психологічних та педагогічних ідей, принципів і технологічних підходів, а саме:

- створення інтенсивного розвивального диригентсько-хорового середовища, для якого є характерним диригентсько-педагогічний супровід формування професіоналізму магістранта;

- індивідуалізація творчої взаємодії в диригентсько-хоровій діяльності;

- інтелектуальна інтеграція змістовних складових диригентсько-хорової підготовки;

- активізація самопізнання, саморозвитку та вмотивованої гносеологічності педагогічно-хормейстерського становлення магістрантів.

Створення інтенсивного розвивального диригентсько-хорового середовища, для якого є характерним диригентсько-педагогічний супровід формування професіоналізму магістранта, виступає системоутворюючим чинником впливу на становлення професіоналізму майбутніх викладачів-хормейстерів, оскільки саме тут відбувається розвиток особистісної професійної майстерності майбутнього викладача-хормейстера. Особистісний підхід при навчанні магістранта у класі хорового диригування дозволяє удосконалити індивідуальну концепцію мануальної техніки та застосовувати її у якості інструменту створення інваріантних трактувань ідейно-естетичного змісту хорових творів підвищеного рівня складності, при чому використання зразків сучасної української поліфонічної хорової музики вважається пріоритетною методологією. Спів у складі навчально-концертного хору залучає магістрантів до сфери безперервного вокального художньо-технологічного та духовно-морального взаємозбагачення, формує досвід творчого співіснування в умовах колективної хорової діяльності, яка включає навчально-лабораторну та концертно-просвітницьку фази. Теоретична підготовка майбутнього викладача-хормейстера в процесі магістерської підготовки вимагає адаптації традиційних лекційних диригентсько-хорових дисциплін до вимог

сучасної технології навчання, а саме впровадження в навчальний процес інформаційних та комунікаційних технологій, використання можливостей інтернет-ресурсів та опанування музично-комп'ютерних програм.

Таким чином, інтенсивне розвивальне диригентсько-хорове середовище, як провідна педагогічна умова формування професіоналізму майбутнього викладача-хормейстера, являє собою високо духовний простір, який формує творчий стиль хорового мислення, вольову диригентсько-поведінкову позицію, потребу у хормейстерсько-педагогічній самореалізації. Наслідком цього впливу має стати осмислення диригентсько-хорової освіти як професійно значущої цінності – основи для подальшого вироблення власної стратегії безперервної освіти, самоосвіти і постійного творчого самовдосконалення майбутнього викладача-хормейстера.

Наступна педагогічна умова – індивідуалізація творчої взаємодії в диригентсько-хоровій діяльності, розглядається нами з позицій суб'єктного підходу. Організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога циклу фахових дисциплін та майбутнього викладача-хормейстера засобами диригентсько-хорового мистецтва містить домінуючу творчу спрямованість та на засадах особистісно-орієнтованого підходу є потужним чинником формування суб'єктності, тобто феномену творчої індивідуальності хорового диригента і, відповідно, його унікального власного професійного образу. Створення викладачем фахового циклу індивідуальної навчальної карти розвитку майбутнього викладача-хормейстера у класі хорового диригування та в межах хорового практикуму передбачає спрямування процесу навчання на розвиток полівекторних творчих проявів того, хто навчається з позицій диригента, педагога та хормейстера: особистісну зрілість в питаннях підходу до роботи з хоровими творами, готовність до самовдосконалення шляхом осучаснення та розширення меж професійного світогляду, самостійність у сфері творчих пошуків, здатність до продукування інноваційних ідей і форм самовираження, професійну творчу принциповість та готовність до конструктивної взаємодії в діалозі тощо. Головна мета і функція фахової підготовки магістрантів у цьому сенсі полягає у забезпеченні цілісної орієнтації в оточуючому мистецькому середовищі з урахуванням пріоритетних інтересів майбутнього викладача-хормейстера, а змістовне наповнення складається з духовно-естетичного досвіду, осмислення власного професійного призначення та майбуття в системі хорової культури, пошуків самостійного шляху хормейстерської самореалізації в педагогічній діяльності. Саме тому при відборі та проектуванні змісту магістерської підготовки майбутнього викладача-хормейстера важливою є авторська професійна школа педагога з дисциплін фахового циклу, його яскрава творча індивідуальність та можливість, на при-

кладі своєї високо творчої самореалізації у сфері диригентсько-хорової діяльності, впливати на розвиток інтелектуально-пізнавальної, мотиваційно-ціннісної та професійно-практичної сфери особистості того, хто навчається.

Інтелектуальна інтеграція змістовних складових диригентсько-хорової підготовки передбачає мисленнєво-ціннісне засвоєння теоретичних та практичних фахових знань з попереднього періоду навчання на засадах вироблення індивідуального хорового мислення, тобто здатність асимілювати різноманітні знанняві потоки з подальшим їх функціонуванням у вигляді новоутвореної концепції особистісного педагогічно-хормейстерського професіоналізму. Це вбачається можливим за умов забезпечення послідовної спадкоємності усіх етапів творчого розвитку майбутнього викладача-хормейстера – особистісної траєкторії його професійного становлення у відповідності до особистісних фахових потреб та здібностей, індивідуалізації та диференціації навчального матеріалу, дидактичної різноманітності та новизни методичних прийомів навчання.

Втілення даної умови призводить до сформованості у магістранта здатності до аналітико-синтетичного самооцінювання результатів диригентсько-хорової діяльності та механізмів управління її розвитком.

Активізація самопізнання, саморозвитку та вмотивованої гносеологічності становлення педагогічно-хормейстерського професіоналізму магістрантів виступає основоположною педагогічною умовою, яка визначає якість дієвості інших умов. Дана умова впливає на ефективність реалізації усього комплексу педагогічних умов, оскільки дозволяє стабілізувати особистісне відчуття хормейстерської самодостатності, підсилити гносеологічну інтенсивність навчально-хормейстерської діяльності, актуалізувати потребу професійної самореалізації, що сприяє формуванню професійної педагогічно-хормейстерської суб'єктності. Таким чином, уся система навчання магістранта спрямовується на досягнення кінцевого результату – створення образу креативної особистості, здатної відтворювати зразки хорового мистецтва в диригентській та виконавсько-хоровій сфері, впливати на оточуючу дійсність шляхом трансляції естетичних цінностей засобами хорового мистецтва, прищеплювати ідеали духовності, притаманні хоровому мистецтву, у власній педагогічній практиці.

Отже, застосування запропонованих автором дослідження педагогічних умов у процесі магістерської підготовки майбутнього викладача-хормейстера можна розглядати як засіб модернізації процесу формування його особистісного професіоналізму, який передбачає:

– сучасне бачення феноменів хорового мистецтва та розуміння проблем хорового виконавства і педагогіки, детерміноване високим

рівнем розвитку музичного інтелекту та хорового мислення;

– індивідуальний характер аналітично-емоційного перетворення та свідому стилістичну адекватність трактування продуктів хорового мистецтва, здатність до генерації власних творчих ідей та художніх форм у хоровому виконавстві і педагогіці;

– володіння сучасними інтегрованими навчальними технологіями в умовах здійснення диригентсько-педагогічної діяльності, що прогностично призводять до ефективної оперативності пізнавальних та виконавських процесів в хоровій творчості;

– здійснення педагогічної та хормейстерської діяльності на засадах володіння фаховим категоріально-термінологічним апаратом, знання передових науково-дослідницьких напрямів та праць в галузі сучасного хорознавства та диригентської педагогіки;

– знання принципів, методів та раціональних засобів хормейстерського та адміністративного менеджменту з метою досягнення успіху у втіленні регіональних, національних та євроінтеграційних мистецьких проєктів;

– цілеспрямована потреба в інтегрованому навчанні та інноваційному самовдосконаленні на протязі усєї подальшої педагогічно-творчої діяльності.

Запропонована система формування професіоналізму майбутніх викладачів-хормейстерів може розглядатися як показник інноваційного підходу в організації навчально-виховного процесу вищої школи. «Інноваційні підходи відкривають нові можливості для концептуального та проєктивного засвоєння фахових знань, які забезпечують: високу достовірність прогнозування результатів та керівництво педагогічними процесами; аналіз й систематизацію, на науковій основі, практичного досвіду та його використання; комплексне вирішення навчальних та соціально-виховних проблем; сприятливі умови для особистісного акме розвитку; зменшення ефекту впливу негативних обставин на особистість; вибір найбільш ефективних й розробка інноваційних моделей для вирішення соціально-педагогічних проблем» [2, с. 18].

Саме тому, у переліку ключових завдань сучасної вищої школи на факультетах мистецтв, які здійснюють навчання у межах магістерських програм з музичного мистецтва, у тому числі і підготовку викладача-хормейстра, має домінувати орієнтація на осучаснення процесу формування професіоналізму майбутнього випускника, що забезпечить готовність молодого фахівця до ефективної професійної самореалізації у галузі диригентсько-педагогічної та хормейстерської діяльності.

Список літератури:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» (із змінами і доповненнями). Точка доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Козир А.В. Інноваційні тенденції музичної підготовки викладачів мистецьких дисциплін // Збірник матеріалів наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін»: Наукове видання / за ред. доктора педагогічних наук, професора Козир А.В. та кандидата педагогічних наук, доцента Щедролової К.О. – Херсон: МПП «Видавництво ІТ», 2016. – С. 16-20.
3. Олексюк О. Феноменологічний діалог / полілог в організації навчальної діяльності магістрів музичного мистецтва // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 152. – С. 25-27.
4. Пучко-Колесник Ю.В. Діяльність диригента-хормейстера як соціокультурний феномен // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 3. – С. 132-136.
5. Селезнева Н.О. Професіоналізм хормейстера. Психологічний та культурно-історичний аспект: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства 17.00.03. ОДМА ім. А.В. Нежданової. Одеса, 2004. – 18 с.

Шумская Л.Ю.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ-ХОРМЕЙСТЕРА В ПРОЦЕССЕ МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические условия формирования профессионализма будущего преподавателя-хормейстера в процессе магистерской подготовки на факультетах искусств. Концептуальным средством обновления содержания магистерских программ дирижерско-хоровой подготовки должен стать системный фактор, базирующийся на основах прогрессивных философских, психологических и педагогических идей, принципов и технологических подходов. Профессионализм будущего преподавателя-хормейстера рассматривается как сложноструктурированная система гетерогенно-синергетического характера, включающая: компетентность, субъектность, аксиологичность.

Ключевые слова: профессионализм преподавателя-хормейстера, педагогические условия, компетентность, субъектность, аксиологичность.

Shumska L.Yu.,

Mykola Hohol Nizhyn State University

FORMING OF THE PROFESSIONALISM OF THE FUTURE TEACHER-CHOIRMASTER IN THE PROCESS OF THE MASTER'S TRAINING

Summary

The article presents the pedagogical conditions of the forming of the professionalism of the future teacher-choirmaster in the process of the master's training at the faculties of arts. The conceptual aspect of the conductorial-choral training master's programs content updating must be the system factor, which is based upon the rudiments of the progressive philosophical, psychological and pedagogical ideas, principles and technological approaches. The professionalism of the future teacher-choirmaster is considered as the complex structured system of the heterogenic and synergetic character, which includes: competence, subjectivity, axiologiness.

Keywords: professionalism of the teacher-choirmaster, pedagogical conditions, professionalism, subjectivity, axiologiness.